

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΗΘΙΚΗ

B_ 5.4. Συγχώρηση

Εφαρμόζοντας:

«Ομαδοσυνεργασία – Διήγηση βιβλικού κειμένου από άλλη προοπτική»

1. Λκ 15, 11-32: Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα (Η του Ασώτου Υιού)

11Τους είπε επίσης ο Ιησούς: «Κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους. 12 Ο μικρότερος απ' αυτούς είπε στον πατέρα του: "πατέρα, δώσε μου το μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί"· κι εκείνος τους μοίρασε την περιουσία. 13Ύστερα από λίγες μέρες ο μικρότερος γιος τα μάζεψε όλα κι έφυγε σε χώρα μακρινή. Εκεί σκόρπισε την περιουσία του κάνοντας άσπλητη ζωή. 14Όταν τα ξόδεψε όλα, έτυχε να πέσει μεγάλη πείνα στη χώρα εκείνη, και άρχισε κι αυτός να στερείται. 15Πήγε λοιπόν κι έγινε εργάτης σε έναν από τους πολίτες εκείνης της χώρας, ο οποίος τον έστειλε στα χωράφια του να βόσκει χοίρους. 16Έφτασε στο σημείο να θέλει να χορτάσει με τα ξυλοκέρατα που έτρωγαν οι χοίροι, αλλά κανένας δεν του έδινε. 17Τελικά συνήλθε και είπε: "πόσοι εργάτες του πατέρα μου έχουν περίσσιο ψωμί, κι εγώ εδώ πεθαίνω της πείνας! 18Θα σηκωθώ και θα πάω στον πατέρα μου και θα του πω: πατέρα, αμάρτησα στο Θεό και σ' εσένα· 19δεν είμαι άξιος πια να λέγομαι γιος σου· κάνε με σαν έναν από τους εργάτες σου". 20Σηκώθηκε, λοιπόν, και ξεκίνησε να πάει στον πατέρα του.

»Ενώ ήταν ακόμη μακριά, τον είδε ο πατέρας του, τον σπλαχνίστηκε, έτρεξε, τον αγκάλιασε σφιχτά και τον καταφιλούσε. 21Τότε ο γιος του του είπε: "πατέρα, αμάρτησα στο Θεό και σ' εσένα και δεν αξίζω να λέγομαι παιδί σου". 22 Ο πατέρας όμως γύρισε στους δούλους του και τους διέταξε: "βγάλτε γρήγορα την καλύτερη στολή και ντύστε τον· φορέστε του δαχτυλίδι στο χέρι και δώστε του υποδήματα. 23Φέрте το σιτευτό μοσχάρι και σφάξτε το να φάμε και να ευφρανθούμε, 24γιατί αυτός ο γιος μου ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε". Έτσι άρχισαν να ευφραίνονται.

25»Ο μεγαλύτερος γιος του βρισκόταν στο χωράφι· και καθώς ερχόταν και πλησίαζε στο σπίτι, άκουσε μουσικές και χορούς. 26Φώναξε, λοιπόν, έναν από τους υπηρέτες και ρώτησε να μάθει τι συμβαίνει. 27Εκείνος του είπε: "γύρισε ο αδερφός σου, κι ο πατέρας σου έσφαξε το σιτευτό μοσχάρι, γιατί του ήρθε πίσω γερός". 28Αυτός τότε θύμωσε και δεν ήθελε να μπει μέσα. Ο πατέρας του βγήκε και τον παρακαλούσε, 29εκείνος όμως του αποκρίθηκε: "εγώ τόσα χρόνια σού δουλεύω και ποτέ δεν παράκουσα καμιά εντολή σου· κι όμως σ' εμένα δεν έδωσες ποτέ ένα κατσίκι για να ευφρανθώ με τους φίλους μου. 30 Όταν όμως ήρθε αυτός ο γιος σου, που κατασπατάλησε την περιουσία σου με πόρνες, έσφαξες για χάρη του το σιτευτό μοσχάρι". 31Κι ο πατέρας του του απάντησε: "παιδί μου, εσύ είσαι πάντοτε μαζί μου κι ό,τι είναι δικό μου είναι και δικό σου. 32Έπρεπε όμως να ευφρανθούμε και να χαρούμε, γιατί ο αδερφός σου αυτός ήταν νεκρός κι αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε"».

2. Εναλλακτικά:

«Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking)»

1. Πίνακες ζωγραφικής



Pieter Bruegel the Elder (Πέτερ Μπρέγκελ Πρεσβύτερος), *Ο Χριστός και η μοιχαλίδα* (1565)



Vasily Polenov, *He that is without sin... (Ο αναμάρτητος...)* (1908)



Lucas Cranach the Elder, *Ο Χριστός και η μοιχαλίδα* (1520)



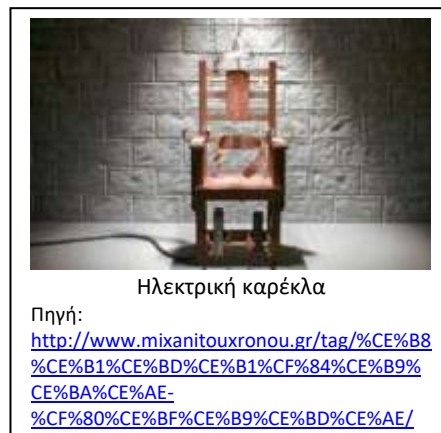
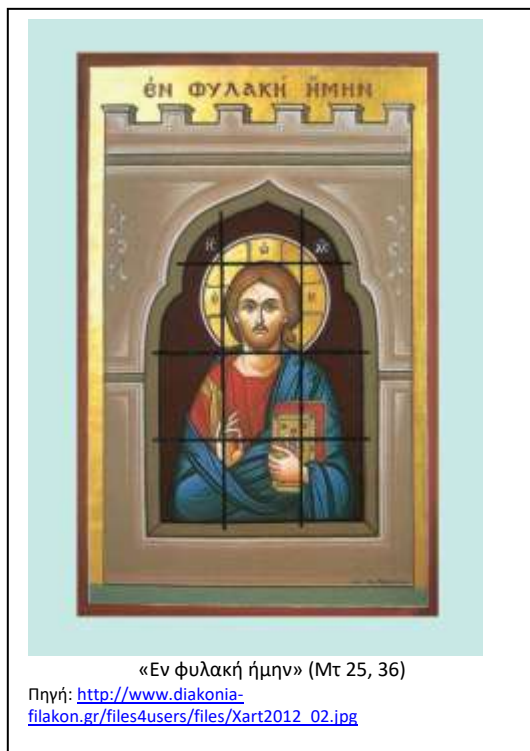
Isaak Asknazi, *Η μοιχαλίδα ενώπιον του Χριστού* (19^{ος} αι.)

Πηγή: <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7365>

Διερευνώντας

«Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking): Δημιουργικές ερωτήσεις»

1. Φωτογραφίες / εικόνα



2. Η ανάγκη συγγνώμης και ανανέωσης μέσα στην εκκλησία

Ο Κύριός μας συνέδεσε αναπόσπαστα τή συγχώρηση μας από τον Θεό με τή συγχώρηση πού όφείλουμε νά δίνουμε στους ανθρώπους, πού μᾶς ἔβλαψαν. (Κυριακή προσευχή, Ματθ. στ' , 12 καί ἡ παραβολή τῶν δύο όφειλετῶν, Ματθ. κη', 21-35).

Στήν πραγματικότητα καί στίς περισσότερες περιπτώσεις τά ἁμαρτήματα γιά τά όποῖα ζητᾶμε τή συγγνώμη τοῦ Θεοῦ, εἶναι οἱ ἀδικίες πού κάναμε στους ἄλλους. Ἐπομένως, όφείλουμε νά ζητᾶμε συγχώρηση ὄχι μόνο ἀπό τον Θεό, ἀλλά κι ἀπό κείνους πού πληγώθηκαν ἀπ' αὐτά τά ἁμαρτήματα: ἄλλοῶς ὁ Θεός δέν μᾶς συγχωρεῖ (Ματθ. ε', 23-26). Πίσω ἀπό τούς ανθρώπους στους όποίους κάναμε κακό,

βρίσκουμε τόν Θεό κι όταν άμαρτήσουμε στόν Θεό, πάντοτε πίσω Του βλέπουμε τούς άνθρωπους. Περιφρονώντας τόν Θεό, θραύουμε ένα ήθικό έλατήριο στους άλλους, δίνοντάς τους ένα κακό παράδειγμα. Ο άνθρωπος πού δέν συμπεριφέρεται μέ λεπτότητα πρός τόν Θεό, δέν τήν έχει ούτε πρός τούς άνθρωπους καί συμβάλλει στό νά μεγαλώνη ή άναισθησία τους άπέναντι στόν Θεό.

Επίσης ό Θεός θέτει υπό όρους τή συγχώρεση πού δίνει για τά άμαρτήματα πρός τό πρόσωπό Του, ανάλογα μέ τό άν ζητάμε συγγνώμη από τούς όμοίους μας.

Άλλά, άν για νά πάρουμε τή συγγνώμη τοῦ Θεοῦ έχουμε ανάγκη τή συχώρηση τῶν άλλων κι εκείνοι έχουν ανάγκη τή δική μας συγγνώμη, για νά συγχωρεθοῦν από τόν Θεό.

Άρα για νά πάρουμε συχώρεση από τόν Θεό, πρέπει συνάμα νά συχωρέσουμε καί τούς άλλους πού μάς πρόσβαλαν καί νά ζητήσουμε συγγνώμη από κείνους πού άδικήσαμε. Καί τό ένα καί τό άλλο, εἶναι πολύ δύσκολα. Μάς εἶναι εύκολώτερο νά ζητάμε συγγνώμη από τόν Θεό, γιατί κατά κάποιο τρόπο μάς τό έπιβάλλει τό μεγαλεῖο του καί χωρίς θεωρητική δυσκολία άναγνωρίζουμε τήν έξάρτησή μας άπ' Αὐτόν – δέν μιλω για τούς άπιστους, αλλά για τούς πιστούς. Άντίθετα, εἶναι πολύ δύσκολο, άκόμα καί για τούς πιστούς, νά άποφύγουμε νά περιφρονήσουμε τούς άνθρωπους πού δέν μάς έπιβάλλονται μέ τό όρατό μεγαλεῖο τους.

Άκόμη, ανάμεσα στή συχώρεση πού όφείλουμε νά δώσουμε στους άλλους καί στήν ανάγκη νά ζητήσουμε συχώρεση, ή δεύτερη στάση εἶναι ή δυσκολώτερη. "Όταν μάς ζητάνε συγγνώμη, οἱ άλλοι φαίνονται νά μπαίνουν σ' ένα έπίπεδο κατώτερο κι αυτό άγγίζει τήν καρδιά μας, γιατί κολακεύει τήν ύπερηφάνειά μας. "Όταν ζητάμε συγγνώμη για τούς έαυτούς μας, ύπονοεῖται ότι κατεβαίνουμε από τό βάθρο τῆς φαινομενικῆς μας άνωτερότητας ότι άναγνωρίζουμε τήν έξάρτησή μας από τούς άλλους.

Η ἴδια άλαζονεία κρύβεται κάτω από τήν άρνησή μας νά συχωρέσουμε καί τή δυσκολία μας νά ζητήσουμε συγγνώμη. Άλλά όταν συγχωροῦμε, δέν άρνούμεθα άναγκαστικά όλη τήν ύπερηφάνειά μας, ένῶ άν προχωρήσουμε παραπέρα, άν ζητήσουμε συγγνώμη, έχουμε καταρρίψει τό τελευταῖο υπόλοιπο τῆς ύπερηφάνειάς μας. Μόνο σ' αυτή τήν περίπτωση ή καρδιά μας κινεῖται μέ ειλικρίνεια καί καθαρότητα, χωρίς κανένα άμφίβολο κίνητρο.

Η άρνηση τῆς συγχωρήσεως ή τῆς αἰτήσεως για συγγνώμη, κρατάει σκληρή τήν ψυχή. Τό κακό πού μάς έκανε ό άλλος, όταν διατηρῆται μέσα στή συνείδησή μας, εἶναι μιá άκαθαρότητα, πού παραμένει μέσα μας, μάς δηλητηριάζει συνέχεια κι έξαπλώνει τήν άηδιαστική όσμή της σ' όλο τό εἶναι μας. Οἱ άναλαμπές ή τό σκοτάδι αὐτοῦ τοῦ δηλητηρίου, ένοχλοῦν τά μάτια μας καί δέν μπορούμε ν' αγαπήσουμε τόν Θεό καί ό άλλος δέν μπορεῖ ν' αγαπήσει έμάς.

Μόνο ή ειλικρινής συγγνώμη διαλύει μέσα στήν ψυχή μας αυτό τό ξένο σῶμα κι έλευθερώνει τά μάτια μας άπ' αυτό τό δοκάρι. Μόνο τότε μπορεῖ νά μάς συχωρέση ή αγάπη τοῦ Θεοῦ. Ο Αββᾶς Ησαΐας λέει: «Μή κολληθῆς τινι τοιούτω, ἵνα μή σπιλωθῆς έκ τοῦ ἰοῦ αὐτοῦ τοῦ μεμιασμένου· περιπάτησον μετά τῶν άκάκων, ἵνα κοινωνός γένη τῆς δόξης αὐτῶν καί τῆς άγνεΐας· μή σχῆς πονηρίαν εἰς άνθρωπον, ἵνα μή τούς κόπους σου άργούς ποιήσης· άγνισόν σου τήν καρδίαν μετά πάντων, ἵνα θεωρήσης τήν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ έν σοί. "Όσπερ γάρ εάν τις κρουσθῆ υπό σκορπίου ό ἰός αὐτοῦ εἰσέρχεται εἰς όλον τό σῶμα αὐτοῦ καί βλάπτει τήν καρδίαν αὐτοῦ, τοιαύτη έστίν ή πρόσ τόν πλησίον κακία έν τῇ καρδίᾳ· ό γάρ ἰός

αὐτῆς κεντεῖ τὴν ψυχὴν καὶ κινδυνεύει ἀπὸ τῆς πονηρίας. Ὅστις οὖν φείδεται τῶν κόπων αὐτοῦ, ἵνα μὴ ταχέως ἀπόλωνται, ἐκτινάσσει ἀπ' αὐτοῦ τὸν σκορπιὸν τοῦτον, τούτέστιν τὴν πονηρίαν καὶ τὴν κακίαν» (Αββᾶ Ἡσαΐου, Λόγοι ΚΘ', Βόλος 1962: Λόγος στ', σ. 69).

Τό κακό πού κάναμε σέ κάποιον, ταραζει καί τήν ψυχή μας. Εἴμαστε ἀνήσυχτοι. Τό βλέμμα μας δέν εἶναι πιά εὐθές καί καθαρό. Σέ κάθε συνάντηση μέ τόν ἄλλο εἴμαστε ἐνοχλημένοι, γιατί ὑποπτευόμαστε, πώς μέσα στήν καρδιά του διατηρεῖ τήν ἀνάμνηση τοῦ κακοῦ πού τοῦ ἔχουμε κάνει. Ἡ ὑπερηφάνειά μου, μ' ἐμποδίζει νά ἔχω καθαρές σχέσεις μαζί του. Μόνο ἂν ζητήσω συγχώρεση, μπορεῖ νά ὀδηγηθοῦμε κι οἱ δυο σέ ἀνοικτές σχέσεις, ἄμεσες, ἐλεύθερες. Ἐάν μείνω στήν ὑπερηφάνειά μου, χωρίς νά ζητήσω συγγνώμη, δέν μπορῶ νά σταθῶ μπροστά στόν Θεό μέ ἀνοικτό πρόσωπο καί μέ καρδιά τρυφερή. Πίσω ἀπ' αὐτό τό αἶτημα τῆς συγγνώμης πρέπει νά ζῆ ἓνα αἶσθημα ἀληθινῆς μετάνοιας. Ἡ μετάνοια καθρεφτίζεται μέ μιὰ θλίψη στά μάτια, ἀλλ' ὅσοι ἀποκαλύπτουν αὐτή τή θλίψη τῆς μετάνοιας, ἔχουν ἓνα βλέμμα εὐθές καί καθαρό. Μέ αὐτή τήν εὐθύτητα τῆς εἰλικρινοῦς μετάνοιας πρέπει νά ἐμφανίζομαι μπροστά στόν Θεό, γιά νά ζητήσω τή συγχώρεσή του, ἀφοῦ πρῶτα ἔχω συγχωρεθῆ ἀπό τούς ὁμοίους μου.

Τά ἀμαρτήματά μου πρός τόν Θεό εἶναι ἀναρίθμητα καί ἀτελεύτητα. Ὅλα ὅσα ἔχω, προέρχονται ἀπό τόν Θεό καί θά ἔπρεπε νά τά δωρήσω σ' Ἐκεῖνον καί τούς ἄλλους. Θά ἔπρεπε, μέ τά λόγια καί τίς πράξεις μου νά Τόν ἐγκωμιάζω συνεχῶς γιά τίς εὐεργεσίες Του, ἀλλά δέν τό κάνω. Γι' αὐτό ἡ μετάνοιά μου πρέπει νά εἶναι ἀδιάκοπη, καθὼς καί ἡ ἀναζήτηση τῆς συγγνώμης καί τοῦ ἐλέους Του. Νά γιατί, ὁ μοναχός τῆς Ἀνατολῆς ἐπικαλεῖται τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ σέ μιὰ ἀκατάπαυστη προσευχή. Ἔτσι κι ὁ μέγας Ἀντώνιος τήν ὥρα τοῦ θανάτου του, ζητάει κι ἄλλο καιρό, γιά νά μετανοήσῃ. Κι ἐπειδή τ' ἀμαρτήματα πρός τόν Θεό εἶναι συνάμα κι ἀμαρτήματα πρός τούς ἄλλους καί τ' ἀμαρτήματα πρός τούς ἄλλους εἶναι κι αὐτά συνεχῆ, ὀφείλουμε νά τούς ζητᾶμε ἀκατάπαυστα συγγνώμη.

Παρ' ὅλα αὐτά, μοῦ εἶναι δύσκολο νά πῶ ὅτι, σέ κάθε στιγμή τῶν σχέσεων μου μέ τόν ἄλλο, συμπεριφέρθηκα ἄμεμπτα ἢ ὅτι ἔκανα κάθε καλό πού θά ὀφείλα καί θά μπορούσα γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους πού συνάντησα. Ἄρα, ὅταν κάποιος μέ ἐλέγη γιά μιὰ ἄσχημη στάση μου πού δέν ἀντιλήφθηκα, δέν πρέπει ν' ἀπορρίψω αὐτό τόν ἔλεγχο, ἀλλά ν' ἀναγνωρίσω τήν ἐνοχή μου. Ἔκανα τό λάθος νά δώσω τουλάχιστον τήν ἐντύπωση ὅτι εἶμαι ἐνοχος γι' αὐτό πού μέ κατηγοροῦν. Ὁ ἀββᾶς Ἡσαΐας λέει: «Ἐάν, ἀπό μικροψυχίας ἀποκριθῆ σοι ὁ ἀδελφός σου λόγον, βάσταξον αὐτόν μετά χαρᾶς, καί, ἐάν ἀναζητήσης τόν λογισμόν σου ἐν κρίματι Θεοῦ, εὐρήσεις σεαυτόν ἀμαρτήσαντα». (Ἐνθ' ἀνωτ., Λόγος ε', σ. 62-63). Μοῦ εἶναι δύσκολο νά βεβαιώσω ὅτι δέν συμμετέχω καθόλου στήν πρόκληση τῶν ἀναπόφευκτων καί τόσο ἐπιμόνων δυσारेσκευῶν, πού ἀναφύονται μεταξύ τῶν ἀνθρώπων κι ἀγγίζουν καί μένα. Μοῦ εἶναι δύσκολο νά βεβαιώσω ὅτι ὅλα εἶναι καλά στή συμπεριφορά μου, τίς σκέψεις καί τά λόγια μου πρός τούς ἄλλους· ὅτι ἔδωσα στους ἄλλους ἀρκετή προσοχή γιά νά μή τούς ἀφήσω τήν ἐντύπωση ὅτι ἀδιαφορῶ πρός αὐτούς. Ὅλοι ἀμαρτάνουμε πρός ὅλους.

Ὅφείλουμε ἀκόμη νά μετανοοῦμε γιά τή συμπεριφορά μας πρός τόν καθένα. Γι' αὐτό συνιστοῦμε πάντοτε στους ἱερεῖς νά μᾶς μνημονεύουν στήν Προσκομιδῆ κατά τή Θεία Λειτουργία καί ζητᾶμε ἀπό ὅλους τούς ἀνθρώπους πού συναντᾶμε νά προσεύχονται γιά μᾶς, ὅπως ἐπίσης ἔχουμε ὑποχρέωση νά μνημονεύουμε στίς προσευχές μας αὐτούς πού γνωρίζουμε καί γενικά ὅλους τούς ἀνθρώπους, ὅσο

μπορούμε. Μέσα στην προσευχή μας για τούς άλλους κρύβεται ή συγχώρεσή μας προς αυτούς, μέσα στη παράκληση που τούς άπευθύνουμε να προσεύχονται για μᾶς, κρύβεται ή συχώρησή μας άπ' αυτούς.

Προσευχόμαστε για τούς νεκρούς, που είχαμε γνωρίσει κι έτσι τούς συγχωρούμε και θέλουμε να εξασφαλίσουμε μετά τόν θάνατό μας, τίς προσευχές αυτών που θά παραμείνουν στη ζωή και τίς προσευχές τῆς Ἐκκλησίας, γενικά. Τούς ζητάμε μ' αυτό τόν τρόπο, να μᾶς συγχωρέσουν όχι μόνο μιά φορά μετά τόν θάνατό μας, αλλά για όλη τή διάρκεια τῆς ζωῆς τους. Προσευχόμαστε για τούς προγόνους μας, για κάθε νεκρό, και συνάμα θέλουμε να ἔχουμε κι ἑμεῖς ἕνα μέρος άπ' αυτή τήν προσευχή, όσο θά υπάρχει ό κόσμος. Ἡ άδιαφορία για τούς νεκρούς εἶναι επίσης άμάρτημα και πρέπει να μᾶς άνησυχῆ.

Οἱ άμεσες ἢ ἑμμεσες σχέσεις ανάμεσα σ' όλους τούς ανθρώπους, κουβαλᾶνε μέσα τους τίς άτέλειες ὄλων. Θέλουμε, τουλάχιστο μέσα στους κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, αυτές οἱ σχέσεις που διαρκοῦν άκόμη και μετά τόν θάνατο, να ἔχουν μέσα τους άναγκαῖα, τήν άμοιβαία άναζήτηση και τήν δωρεά τῆς συγχωρήσεως, τήν προσευχή ὄλων για ὄλους, για να συγχωρέση ό Θεός ὄλους.

Ἐδῶ ένυπάρχει μιά οὐσιαστική άποψη τῆς καθολικότητας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία συνέχεια καθαίρεται μέσα σ' αυτή τήν προσευχή ὄλων για ὄλους, μέσα σ' αυτή τή μετάνοια, που πάντοτε ὄλοι προσφέρουν σ' ὄλους. Ἡ καθαρότητα και ἡ άγιότητα τῆς Ἐκκλησίας άποτελοῦν μιά δυναμική άποψη τῆς ζωῆς της. Οἱ άμαρτωλοἱ δέν ζοῦν χωρισμένοι άπό τήν Ἐκκλησία· δέν υπάρχουν άναμάρτητα μέλη τῆς Ἐκκλησίας: ὄλοι τείνουν να καθαρθοῦν διά τῆς μετανοίας, μέ τήν άμοιβαία συχώρεση, που ζητεῖται και δίνεται, μέ τήν προσευχή ὄλων για ὄλους, που άπευθύνεται προς τόν Θεό, για να λάβουμε τή συχώρεσή Του. Ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι μιά κοινωνία άποτελεματωμένη, άκίνητη, αλλά μιά κοινωνία «έν κινήσει» που άποτελεῖται άπό άμαρτωλούς ανθρώπους, που ταυτόχρονα καθαίρονται μέ τήν προσευχή τῶν μέν για τούς δέ – όχι γι' άμαρτήματα άφηρημένα, αλλά για τά άμαρτήματα, τίς άτελεῖς πράξεις και για τήν άδιαφορία που έκδηλώνεται συγκεκριμένα.

Μέσα σ' αυτή τήν ζωντανή οἰκογένεια, παρουσιάζονται κάθε στιγμή στενοχώριες, αλλά ξεπερνιῶνται, πλένονται μέσα στη θάλασσα τῆς άγάπης, τῆς άμοιβαίας άγάπης τῶν μελῶν της. Ὅλοι άμαρτάνουν, αλλά και ὄλοι συμβάλλουν στη κάθαρση: μέ τήν αίτηση συγγνώμης, μέ τήν προσφορά τῆς συγγνώμης τους, μέ τήν κοινή και άμοιβαία για τή συγγνώμη προσευχή. Ἡ κατάσταση τῆς άμαρτίας δέν γίνεται μόνιμη. Αὐτοἱ που ἔχουν άμαρτήσαι δέν μποροῦν να μείνουν άδιάφοροι, ὠθοῦνται να ζητήσουν συχώρεση. Ἡ συνείδησή τους κινήμενη άπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, τούς ὀδηγεῖ σ' αυτό τό αίτημα. Μά κι άπό τή στιγμή που θά ἔμφανισθῆ τό άμάρτημα, αρχίζει να διαλύεται μέ τή μετάνοια. Διαλύεται άπό τά συνεχῆ κύματα τῆς συγγνώμης, τῆς προσευχῆς, τῆς άγάπης, που κινητοποιεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα.

Γι' αυτό κι ὄλοι φαίνονται να κινοῦνται άπό τό Ἅγιο Πνεῦμα που τούς ένώνει. Τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι τό ὄργανο αὐτῆς τῆς διαπροσωπικῆς ζωῆς, που κατευθύνεται προς τήν καθαρότητα και δέν συμβιβάζεται μέ τή σκληρότητα ἢ τήν άκαμψία τῶν σχέσεων, μέσα στην Ἐκκλησία. Εἶναι τό Πνεῦμα τῆς ἔλευθερίας, τῆς σχέσεως μέσα στην ἔλευθερία τῆς άγάπης· ἔπειτα, δέν μπορεῖ να συμβιβαστῆ μέ τήν σκληρότητα, τήν τελεματωμένη στάση τῆς δυσπιστίας ἢ τῆς άποστάσεως, που προκαλοῦνται και διατηροῦνται μέ τήν ὑπερηφάνεια, ἡ ὁποία οὔτε ζητάει, οὔτε δίνει συχώρεση. Ἐκεῖ που βασιλεύουν τά πάθη, παρά τήν φαινομενική κινήτικότητά τους, κυριαρχεῖ ἡ

σκληρότητα, ή άκαμψία, ή έλλειψη έλευθερίας, πού μόνο τό Άγιο Πνεϋμα μπορεΐ νά έπαναφέρη όταν δίνη στον άνθρωπο τή δύναμη νά συγχωρηΐ και νά ζητάει συγχώρεση, νά υψώνεται πάνω από τήν ύπερηφάνειά του και τά άλλα έγωΐστικά πάθη.

Αυτή ή άμοιβαία συγχώρεση και ή προσευχή όλων για όλους δέν έχουν μόνο άρνητική όψη. Αντιπροσωπεύουν τή θετική πνοή τής αγάπης. Έννοοϋμε ότι τό Πνεϋμα πνέει, ότι οδηγεί στην αγάπη, στη ζωή, στην έλευθερία. Η άληθινή έλευθερία συνδέεται μέ τήν αγάπη· κι όπου αγάπη, εκεί τό κατ' έξοχήν αγαθό, ή πηγή κάθε αγαθής σκέψευς, λόγου και πράξεως. Έδω υπάρχει ή ζωή, πού είναι κινητικότητα, διάθεση του έαυτου μας στους άλλους, έλεύθερη από κάθε στασιμότητα τής περηφάνειας και των έγωΐστικών παθών.

Μέ τήν άμοιβαία συγχώρεση και προσευχή και χάρη στο Άγιο Πνεϋμα, ή Έκκλησία συνεχώς ανανεώνεται. Ανανεώνεται και συσφίγγει τούς έσωτερικούς δεσμούς τής αγάπης, ανάμεσα στα μέλη της. Μ' άλλα λόγια, αναπλάθει τήν έσωτερική της ένότητα, τήν άρμονία και τήν καθολικότητά της.

Η άνικανότητα των χριστιανικών ψυχών νά υποφέρουν τήν άμαρτία και τό κακό πού προξενείται στους άλλους, ή ανάγκη νά ζητούν και νά δίνουν συγχώρηση, φανερώνουν μιά από τίς δυνάμεις τής Έκκλησίας για κάθαρση, ανανέωση, συνεχή ανάπτυξη τής ένότητας και των έσωτερικών δεσμών της, για νά βρísκεται σε συμφωνία έν Χριστώ. Έτσι φανερώνεται τό μυστήριο τής διατηρήσεως και τής άέναης ανανεώσεώς της.

π. Δημήτριος Στανιλοάε

Πηγή:

http://www.imkby.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=584:staniloae&catid=109&Itemid=349 (Ιστοσελίδα Ι. Μ. Καισαριανής, Βύρωνος και Υμηττού) (13.9.2016)

3. Η συγχώρηση στον Ιουδαϊσμό

Προπατορικό Αμάρτημα, Ζωή & Θάνατος

Δεν υφίσταται προπατορικό αμάρτημα: Ο Ιουδαίος επέλεξε τη γνώση. Έρχεται στη ζωή καθαρός και αναμάρτητος. Εναπόκειται στο ίδιο το άτομο να διάγει ηθικό βίο και να μην προκαλέσει κακό και αδικίες σε άλλον άνθρωπο. Ο Θεός δεν συγχωρεί τις αμαρτίες προς τρίτα άτομα, πρέπει ο ίδιος να ζητήσει συγνώμη και συγχώρεση από τον αδικηθέντα. Η Ζωή είναι Ιερή. Ο Θάνατος κλείνει τον κύκλο του βίου και η ίδια η θρησκεία δεν προτρέπει σε μνημόσυνα πέραν του έτους. Δεν υπάρχει μεταθανάτια ζωή.

Χάγουελ, Πωλ Ισαάκ (2016). Βασικές Αρχές του Ιουδαϊσμού – Κοινές Αξίες με τον Χριστιανισμό, σ. 6 (https://www.academia.edu/22819504/2016_%CE%92%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%91%CF%81%CF%87%CE%AD%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%99%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%B1%CF%8A%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D_%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%AD%CF%82_%CE%91%CE%BE%CE%AF%CE%B5%CF%82_%CE%BC%CE%B5_%CF%84%CE%BF%CE%BD_%CE%A7%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C_Basic_Principles_of_Judaism_-_Common_Values_with_Christianity_in_Greek_)

4. Η συγχώρηση στο Ισλάμ

[...] Κατ' επίδρασιν επίσης της χριστιανικής ηθικής εγένετο διάκρισις μεταξύ βαρέων και ελαφρών αμαρτιών. Ειδωλολατρία, μαγεία, φόνος μουσουλμάνου, σφετερισμός του δικαίου των ορφανών, αισχροκέρδεια, έγκατάλειψις της σημαίας κατά τον «ιερόν πόλεμον», βιασμός μουσουλμανίδων παρθένων, είναι αμαρτίαι προς θάνατον. Θανάσιμος επίσης αμαρτία λογίζεται πάσα κατά του Θρησκευτικού νόμου ενέργεια.

4. Η αμαρτία και η μετάνοια

Αι αμαρτίαι βεβαίως έχουν τας συνεπείας αυτών, άλλ' οι μουσουλμάνοι ελπίζουν εις το έλεος του Θεού. 'Ο Θεός, λέγει το Κοράνιον, είναι έτοιμος να συγχωρήσῃ τας αμαρτίας. «Μη άμφιβάλης εις τούς οικτιρμούς του Θεού· ο Θεός συγχωρεί όλας τας αμαρτίας». Βασική μάλιστα πεποιθήσις του μουσουλμάνου είναι ότι ό πιστός εκφράζει άπιστίαν, όταν νομίζῃ ότι υπάρχει αμαρτία, την οποίαν δεν συγχωρεί ό Θεός, πλην της αρνήσεως της βασικής ομολογίας πίστεως εις το ενιαίον αυτού και το προφητικόν αξίωμα του Μωάμεθ.

Ο Θεός συγχωρεί τας αμαρτίας, αλλ' απαιτείται εκ μέρους του πιστού έμπρακτος μετάνοια (Iauba). Η ισλαμική θεολογία έδωσε μεγάλην σημασίαν εις την μετάνοιαν. Η προς Θεόν εμπιστοσύνη εκφράζεται διά της μετάνοιας, η όποια θέτει την ελπίδα εις την καρδίαν του πιστού και οδηγεί αυτόν εις την πίστιν ότι ο Θεός, παρά την αυστηρότητά του, είναι ελεήμων και συγχωρεί τον μετανοούντα. [...]

Διά το έγκυρον της μετάνοιας απαιτούνται τρία πράγματα· συνείδησις της ενοχής, συντριβή και μεταμέλεια, αίτησις συγχωρήσεως του Θεού και σταθερά απόφασις περί μη επαναλήψεως της διαπραχθείσης αμαρτίας. Εάν εκπληρωθούν οι όροι ούτοι, ό Θεός λαμβάνει υπ' οψιν την μετάνοιαν συμφώνως προς την ισχύν της αιώνιας βουλήσεώς του. [...] Κατά την αυστηράν όμως μουσουλμανικήν άποψιν την μετάνοιαν πρέπει να συνοδεύουν έργα αρετής. Ο Θεός βεβαίως συγχωρεί τας κατά του προσώπου του αναφερομένας αμαρτίας, αλλά προκειμένου περί αμαρτιών, αι οποίαι στρέφονται κατά των συνανθρώπων, απαιτείται έμπρακτος μετάνοια, διότι πρέπει τα κακά έργα να αναπληρωθούν διά των καλών και να δημιουργηθή το αντίβαρον των καλών έργων έναντι των κακών.

Υπάρχει λοιπόν και εις το Ισλάμ ή περί μετάνοιας και καλών έργων διδασκαλία, ή όποια στηρίζεται εις την περί ευσπλαχνίας του Θεοί ιδέαν. Συγχρόνως όμως ανεπτύχθη και η περί πρεσβείας του Μωάμεθ και των δικαίων διδασκαλία, η οποία εμετρίασε την περί προορισμού αντίληψιν. Ο αμαρτωλός μουσουλμάνος στηρίζει την ελπίδα εις την πρεσβείαν και μεσιτείαν την οποίαν θα κάμη ο Μωάμεθ κατά την ημέραν της κρίσεως υπέρ των αμαρτωλών της κοινότητός του. Ούτως ο θεός θα ελευθερώσῃ έκαστον άνθρωπον εις του οποίου την καρδίαν ευρηται έστω και ελαχίστη πίστις.

Η έννοια της πρεσβείας του προφήτου, η οποία αναμφιβόλως δάνειον ιουδαϊκόν, επεξετάθη συν τω χρόνω εις το Ισλάμ, τη επιδράσει της περί αγίων χριστιανικής διδασκαλίας, και οι μουσουλμάνοι πιστεύουν ότι διά των πρεσβειών του Μωάμεθ και των αγίων κατά την ημέραν της κρίσεως θα απαλλαγούν της καταδίκης και θα οδηγηθούν εν τέλει εις τον παράδεισον. Πλην όμως των μεσιτειών του προφήτου και των άγιων θα έλθουν κατά την ημέραν εκείνην προς υπεράσπισιν και τα καλά

των ανθρώπων έργα. Ούτω, καίτοι οι μουσουλμάνοι αρνούνται να θεωρήσουν τα έργα ως παράγοντα δυνάμενον να επηρεάσει την απόφασιν του Θεού εις την σωτηρίαν του πιστού, η ιδέα της μεγάλης υπηρεσίας, την όποιαν προσφέρουν τα έργα ουδέποτε ήρθη εκ του Ισλάμ.

- Εναλλακτικά:

«**Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο**»

1. Ιω 8, 1-11: **Ο Ιησούς συγχωρεί τη μοιχαλίδα**

1 Ο Ιησούς πήγε στο όρος των Ελαιών. 2Αλλά πρωί πρωί γύρισε πάλι στο ναό, κι όλο το πλήθος ερχόταν κοντά του. Αυτός κάθισε και τους δίδασκε. 3Τότε οι δάσκαλοι του νόμου και οι Φαρισαίοι φέρνουν μια γυναίκα που την είχαν πιάσει να διαπράττει μοιχεία· την έβαλαν στη μέση 4και του είπαν: «Διδάσκαλε, αυτή τη γυναίκα την έπιασαν επ' αυτοφώρω να διαπράττει μοιχεία. 5Ο Μωυσής στο νόμο μάς έχει δώσει εντολή να λιθοβολούμε τέτοιου είδους γυναίκες. 6Εσύ τι γνώμη έχεις;» Αυτό το 'λεγαν για να του στήσουν παγίδα, ώστε να βρουν κάποια κατηγορία εναντίον του. Ο Ιησούς τότε έσκυψε κάτω και με το δάχτυλο έγραφε στο χώμα. 7Καθώς όμως επέμεναν να τον ρωτούν, σηκώθηκε πάνω και τους είπε: «Όποιος από σας είναι αναμάρτητος, ας ρίξει πρώτος πέτρα πάνω της». 8Κι έσκυψε πάλι κάτω κι έγραφε στο χώμα. 9Αυτοί όμως, όταν άκουσαν την απάντηση, άρχισαν με πρώτους τους γεροντότερους να φεύγουν ένας ένας, μέχρι και τον τελευταίο· κι έμεινε μόνος ο Ιησούς και η γυναίκα στη μέση. 10Τότε σηκώθηκε όρθιος ο Ιησούς και τη ρώτησε: «Γυναίκα, πού είναι οι κατηγοροί σου; Κανένας δε σε καταδίκασε;» 11«Κανένας, Κύριε», απάντησε εκείνη. «Ούτε εγώ σε καταδικάζω», της είπε ο Ιησούς· «πήγαινε, κι από 'δω και πέρα μην αμαρτάνεις πια».».

2. Λευιτ 20,10: Αν ένας διαπράξει μοιχεία με γυναίκα έγγαμη, δηλαδή με τη γυναίκα ενός άλλου, ο μοιχός και η μοιχαλίδα πρέπει εξάπαντος να θανατωθούν.

3. Δευτ 22, 22: Αν κάποιος πιαστεί να πλαгиάζει με παντρεμένη γυναίκα, τότε θα θανατωθούν και οι δυό. Έτσι θα εξαλείψετε το κακό μέσα από το λαό του Ισραήλ.

4. **Από το Κοράνιο**

Σούρα 17, στ. 32: «Να αποφεύγετε τη μοιχεία η οποία είναι αισχροτήτα και οδός της αδιαντροπιάς».

Σούρα 24, στ. 2: «Στη μοιχαλίδα και στον μοιχό επιβάλλεται ποινή εκατό μαστιγωμάτων στον καθέναν. Μη φανείτε επεικείς στην τήρηση αυτής της απόφασης του Θεού, αν πιστεύετε σε Αυτόν και στην Έσχατη Μέρα. Ας επιβάλλεται η τιμωρία ενώπιον κάποιων πιστών.

στ. 3: «Ο μοιχός να παίρνει για σύζυγό του τη μοιχαλίδα ή κάποια ειδωλολάτρισσα· και η μοιχαλίδα να παντρεύεται άντρα μοιχό ή ειδωλολάτρη. Οι επιμειξίες, όμως, αυτές απαγορεύονται στους ενάρετους πιστούς.

στ. 4: «Όσους κατηγορούν για μοιχεία μια γυναίκα ενάρτη και δεν φέρνουν τέσσερις μάρτυρες να το βεβαιώσουν, τιμωρήστε τους με ογδόντα μαστιγώματα. Κάθε μαρτυρία τους θα απορρίπτεται εντελώς, γιατί είναι ασεβείς,

στ. 5: «εκτός κι αν μετανοήσουν κατόπιν και ζουν ζωή ενάρτη. Ο Κύριος είναι επιεικής και σπλαχνικός».

- , (2016), Το Κοράνιο. Απόδοση στη νέα ελληνική από τη φιλολογική ομάδα Κάκτου σύμφωνα με τις ερμηνευτικές παραδοχές της κλασικής μετάφρασης του Γ. Ι. Πεντάκη. Αθήνα: ΔΟΛ (Το Βήμα).

5. Η αντιμετώπιση της μοιχείας στο Ισλάμ

Ποινικά διατάξεις

Τό Κοράνιον είναι συντομότερον εις νομοθετικάς διατάξεις ποινικού η πολιτικού χαρακτήρος. Εις τας ποινικάς διατάξεις διαλαμβάνονται:

α) Η άτιμία της γυναικός η οποία τιμωρείται σκληρώς. Κατά τα πρώτα βήματα τού ισλαμισμού η πορνεία και η μοιχεία γυναικός ετιμωρούντο με μαρτυρικών θάνατον. Η γυνή εκτίζετο ζώσα. Το Κοράνιον όμως δεν συνιστά τοιαύτην ποινήν. Αντιθέτως έναντι τού σκληρού τούτου μέτρου που εφήρμοσεν η κοινότης του, ο προφήτης είναι πολύ επιεικής. Ορίζει ότι η περί ατιμίας γυναικός κατηγορία πρέπει να στηριχθή επί τεσσάρων μαρτύρων. Εάν η κατηγορία αποδειχθεί αληθής, η γυνή πρέπει να εγκλεισθεί εις την οικίαν της μέχρι του θανάτου της ή μέχρις ότου ο Θεός τής προμηθεύσει μέσον σωτηρίας.

Αργότερον αι νομικά σχολαί της σούννα καθιέρωσαν την ποινήν της μαστιγώσεως καί αποπομπής διά την άγαμον καί την ποινήν τού λιθοβολισμού διά την μοιχαλίδα. Εις το 24ον κεφάλαιον τού Κορανίου, στ. 2 εξ, λέγεται: "Εις την μοιχαλίδα και εις τον μοιχόν επιβάλλεται ποινή εξ εκατόν μαστιγώσεων εις έκαστον", η όποια γίνεται δημοσία. Επιείκεια εις την εκπλήρωσιν της τιμωρίας τούτης δεν χωρεί, λέγει το Κοράνιον. Τά σκληρά δε αυτά μέτρα, ουχί άγνωστα εις Σαουδικήν Αραβίαν, ανεβίωσαν επ' έσχάτων εις την ισλαμικήν δημοκρατίαν της Περσίας.

β) Αλλά και η συκοφαντία επί μοιχεία τιμωρείται αυστηρώς. Όσοι κατηγορούν ευσεβή γυναίκα επί μοιχεία, αλλά δεν δύνανται να προσκομίσουν εις το δικαστήριον τέσσερας μάρτυρας, τιμωρούνται με ογδοήκοντα μαστιγώσεις. Οι συκοφάνται θεωρούνται ένοχοι εγκλήματος. Διά τούτο οι κανονισμοί τού Κορανίου προβλέπουν σκληράν τιμωρίαν (24,4 κ.έ.).»

Ζιάκας, Γρ. (1988³). Ιστορία των θρησκευμάτων Β'. Ισλάμ. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 397.

Αναπλασιώνοντας:

«Μελέτη περίπτωσης»

1. Επιστολές κρατουμένων προς τον π. Γερβάσιο Ραπτόπουλο:

α) Ελ-Κανάτερ, Σεπτέμβριος 2004

Αξιοσέβαστε πάτερ Γερβάσιε,

Σας γράφουμε από τη φυλακή Ελ-Κανάτερ της Αιγύπτου, εμείς οι τρεις Σύριοι αδελφοί, για να σας ευχαριστήσουμε πάρα πολύ γι' αυτή τη μεγάλη προσφορά που μας στείλατε και προσευχόμαστε στο Θεό να σας δίνει υγεία και δύναμη για τη

μεγάλη καλοσύνη που έχετε για τους συνανθρώπους σας. Επίσης θέλουμε να σας ευχαριστήσουμε πάρα πολύ για το μεγάλο έργο που επιτελείτε, για τον αγώνα που κάνετε για όλους τους φυλακισμένους. Εμείς και οι οικογένειές μας στη Συρία σας ευχόμαστε υγεία μακροχρόνια.

Πραγματικά είχαμε μεγάλη ανάγκη τα χρήματα που στείλατε, επειδή ούτε εμείς ούτε οι οικογένειές μας έχουμε τη δυνατότητα να πληρώσουμε τέτοιο ποσό, που ήταν απαραίτητο για την αποφυλάκισή μας. Ο Θεός σας έστειλε για μας, είναι ο μόνος που γνωρίζει τις δύσκολες συνθήκες που βρισκόμαστε. Είμαστε από φτωχή οικογένεια, που δεν έχει να πληρώσει αυτά τα χρήματα.

Θέλουμε να σας πούμε ότι και οι τρεις μας πέσαμε θύματα των εμπόρων ναρκωτικών. Όμως οι γονείς μας δεν μας πίστεψαν και όταν άκουσαν την απόφαση του δικαστηρίου με ισόβια, δεν μπόρεσαν να αντέξουν και πέθαναν μετά από λίγο. Δουλεύαμε πολλά χρόνια σε εμπορικά καράβια και γνωρίζουμε ότι οι Έλληνες έχουν καλοσύνη μέσα τους και τους αρέσει να προσφέρουν στους άλλους. Δεν έχουμε λόγια εμείς και οι οικογένειές μας, για να σας ευχαριστήσουμε. Οι οικογένειές μας όταν άκουσαν ότι μας στείλατε τα χρήματα, αμέσως προσευχήθηκαν για σας και ζήτησαν από το Θεό να σας δίνει όλα τα καλά.

Θα παραμένουμε όλη τη ζωή μας ευγνώμονες για σας, και τους συνεργάτες σας, και θα θυμόμαστε για πάντα αυτό το καλό όνομα (το όνομα Γερβάσιος). Ελπίζουμε να μας επισκεφθείτε στη Συρία, όταν θα γυρίσουμε εκεί. Εμείς γνωρίζουμε καλά τα ελληνικά. Θέλουμε επίσης να σας πούμε ότι θεωρούμε τον Κ. Κ. σαν τέταρτο αδελφό μας. Τέλος ο Θεός να σας ανταποδίδει με υγεία και αγάπη γι' αυτή τη μεγάλη βοήθεια. Ποτέ δεν θα ξεχάσουμε ότι μας σώσατε από τη φυλακή.

Οι τρεις αδελφοί

Ιμπ.Μ. Σ.

Μ. Μ. Σ.

Ω. Μ. Σ

β)

Μάρτιος 2007

Πατέρα Γερβάσιε,
Σεβαστέ μου Γέροντα,

Λίγες ημέρες μας χωρίζουν από την έλευση της Αγίας και Μεγάλης Εβδομάδος.

Θα είναι αυτή η τρίτη Μεγάλη Εβδομάδα από τότε που αποφυλακίστηκα. Πριν την αποφυλάκισή μου είχα ζήσει τρεις Μεγαλοβδομάδες στην Φυλακή.

Τις ημέρες αυτές στην Φυλακή τις αισθάνεται κανείς εντελώς διαφορετικά και πολύ πιο έντονα, από οπουδήποτε αλλού. Δεν υπάρχει κατάνυξη που συναντά κανείς στις εκκλησίες ούτε οι ευχές ούτε τα χαρούμενα πρόσωπα, ούτε το εορταστικό κλίμα, ούτε η ζέση της οικογένειας.

Υπάρχει όμως η συνάντηση με την προσωπική ευθύνη, η συμπόρευση με το Θείο δράμα, η ελπίδα να έχει κανείς στα μάτια του Κυρίου μας την τύχη του πρώτου πολίτη του παραδείσου και πρώην ληστή, η έντονη προσμονή της Ανάστασης...

Ποτέ στην ζωή μου δεν θα ξεχάσω την εμπειρία αυτή! Την σκληρή εμπειρία της Φυλακής αλλά και την μεγάλη ευκαιρία της Φυλακής! Διότι η Φυλακή σε περιορίζει, σε πληγώνει, σε τιμωρεί, αλλά σου δίνει και την προοπτική της επιλογής.

Της επιλογής να σαπίσεις ή να ανθίσεις! Να γίνεις χειρότερος ή ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ!

Πράγματι αν κάποιος έχει τη δύναμη ψυχής, να ζητά ειλικρινά την συγχώρεση και να ποθεί αληθινά την κάθαρση, τότε νιώθει την ελπίδα, και όποιος νιώθει την ελπίδα, παίρνει θάρρος να ικετεύσει τον Θεό να τον σηκώσει, να τον αναστήσει!

Λέει ο Απόστολος Παύλος: «Ιησούς Χριστός ήλθεν εις τον κόσμον αμαρτωλούς σώσαι» (Α' Τιμ. 1, 15) και αληθώς ο Κύριός μας δεν καταδικάζει κανέναν γιατί αμαρτήσε, αλλά γιατί δεν μετανόησε.

Στον ωκεανό του ελεύθερου χρόνου στην Φυλακή, μου δόθηκε η ευκαιρία να διαβάσω πολλά ψυχωφελή βιβλία, τα οποία συνέτειναν στην επανασύνδεσή μου με τον Θεό. Και πώς να μην γίνει αυτό όταν, μεταξύ άλλων, διαβάζεις αυτό που λέει ο Γρηγόριος ο Θεολόγος: «Το πίπτειν ανθρώπινον. Το εμμένειν σατανικόν»!

Στην αρχή και ενώ διάβαζα και προσευχόμουν δίσταζα, ίσως και να ντρεπόμουν, να επικοινωνήσω με κάποιον άνθρωπο να μου έδινε μια επιπλέον σημαντική πνευματική βοήθεια. Και να! Η επίσκεψή σας στην Φυλακή, για να προσφέρετε πνευματικά και υλικά σε όλους τους κρατούμενους. Το αδιάπτωτο και απόλυτα χριστιανικό ενδιαφέρον σας για όλους, ανεξαρτήτως θρησκευματος, εθνότητας ή χρώματος. Ο παρηγορητικός κηρυκτικός σας λόγος, αλλά και ο ψαλμωδός που εκείνες τις ημέρες έτυχε να διαβάζω: «Ο Θεός, συ έγνωσ την αφροσύνην μου, και αι πλημμέλειάί μου από σου ουκ απεκρύβησαν» (ψαλμ. ξη, 6), έδωσαν τη δύναμη στο χέρι μου να γράψει εκείνη την πρώτη επιστολή, που έγινε αφορμή της ευεργετικής για μένα γνωριμίας μας. Με στηρίζατε και με καθοδηγήσατε πνευματικά, αυτά τα πέτρινα χρόνια της φυλάκισής μου, αλλά και μετά την αποφυλάκισή μου έως σήμερα! Είστε για την ελαχιστότητά μου ο ιδανικός πνευματικός πατέρας. ΠΑΤΕΡΑΣ! Τα χρόνια αυτά που ήμουν στη Φυλακή διαπίστωσα ότι η λέξη ΠΑΤΕΡΑΣ φτιάχτηκε για αποστάσεις. Να την φωνάζεις από την μια μεριά του κόσμου στην άλλη, σα να φωνάζεις ΒΟΗΘΕΙΑ!

Δεν γράφω τούτες τις γραμμές για να σας τιμήσω. Δεν έχετε ανάγκη άλλων τιμών. Σας έχουν τιμήσει για το έργο σας η Εκκλησία, η Πολιτεία, η Ακαδημία και απειράριθμοι άλλοι φορείς! Τις γραμμές αυτές τις γράφω για να σας βεβαιώσω το πόσο έχετε προσφέρει, όχι μόνο στο να αποφυλακιστούν απλά κάποιοι συνάνθρωποί μας. Αλλά και αποφυλακιζόμενοι να μπορούν να πουν: ΕΙΜΑΙ ΤΩΡΑ ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ!

Τις γράφω τις γραμμές αυτές σε απόσταση χρόνου, πάνε τρία χρόνια από τότε που αποφυλακίστηκα. Και δεν είμαι κάποιος από αυτούς τους χιλιάδες, που εξαγοράζοντας την ποινή τους, τους χαρίσατε την ελευθερία τους. Είμαι όμως ένας από αυτούς που τους χαρίσατε την πνευματική τους ελευθερία, που τους βοηθήσατε να γίνουν ΚΑΛΥΤΕΡΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ. Και πιστέψτε με αυτό είναι πολύ πιο σημαντικό!

Σε καμιά περίπτωση δεν επιθυμώ με τις γραμμές αυτές να εκπροσωπήσω άλλους πρώην κρατούμενους ή να γενικεύσω καταστάσεις. Και το λέγω αυτό, γιατί αν κάποιος τρίτος που δεν γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα, και πολύ περισσότερο αν αυτός ο τρίτος ή κάποιο συγγενικό του πρόσωπο, έχει πέσει με τον άλφα ή τον βήτα τρόπο θύμα κάποιου εγκλείστου στις Φυλακές, ενδεχομένως να αντιδράσει...

Όπως ενδεχομένως, να αντιδρούν ενδόμυχα και κάποιοι ευσεβείς άνθρωποι, που μπορεί να σκεφθούν ή να έχουν σκεφθεί: «μα ένας τόσο χαρισματικός ιερωμένος όπως ο π. Γερβάσιος δεν βρήκε κάποιο άλλο πεδίο δράσης να υπηρετήσει τον Χριστό, αλλά τους φυλακισμένους; Τους κακούργους; Τους ληστές; Τους δολοφόνους; Τους βιαστές; Τους παλιανθρώπους;».

Έχει πράγματι εξαιρετικά υψηλή δημοφιλία να προσφέρει κανείς στους πτωχούς, στους αρρώστους, στα ορφανά, στις κακοποιημένες γυναίκες, στις ανύπαντρες μητέρες, και μηδενική δημοφιλία να ασχολείται κάποιος με τους κρατούμενους. Αυτούς που πολλές φορές ακόμη και η ίδια τους η οικογένεια τους έστρεψε την πλάτη...

Όποιος όμως είναι Χριστιανός Ορθόδοξος πρέπει να μην λησμονεί ποτέ ότι είναι μέλος μιας πίστης που πρώτα από όλα ξέρει να αγαπά και να συγχωρεί. Να συγχωρεί και να αγαπά. Γιατί αν ξέρεις να συγχωρείς, ξέρεις και να αγαπάς, και αν ξέρεις να αγαπάς, ξέρεις και να συγχωρείς.

Ας μην μας διαφεύγει ακόμη, ότι στην Φυλακή δεν έχουν μπει όλοι οι άνθρωποι για ειδική εγκλήματα. Μια στιγμιαία αμέλεια, ένας λάθος προγραμματισμός, μια συκοφαντία, ένα οικονομικό ναυάγιο είναι αρκετά να στείλουν κάποιον στη Φυλακή. Και όλοι μας πρέπει να προσέχουμε, γιατί η ζωή μας πολλές φορές μοιάζει με φράση που ακούγεται σωστή, αλλά αν πας να την διαβάσεις είναι γεμάτη... ορθογραφικά λάθη.

Σεβαστέ μου Γέροντα,

Τρία χρόνια μετά, μπορώ μετά παρηρησίας να πω:

ΝΑΙ, τώρα είμαι ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ!

γ) **Επιστολές από το νοσοκομείο κρατούμενων Κορυδαλλού**

«Οι κρατούμενοι της Β' Πτέρυγας αντιμετωπίζουμε ιδιαίτερα προβλήματα λόγω κυρίως της χρήσης τοξικών ουσιών. Πολύ συχνά η χρήση μάζ οδηγεί στο να νεκρώνουμε τα συναισθήματά μας, να μη βρισκόμαστε σε επαφή με αυτά, με αποτέλεσμα να καταστρέφουμε πολύτιμες σχέσεις, όπως είναι οι σχέσεις με την οικογένειά μας και τα αγαπημένα κοντινά μας πρόσωπα. Στο χώρο της φυλακής συχνά με καθαρό μυαλό και ξεκάθαρο συναίσθημα, συνειδητοποιούμε πόσο καταστροφικά και εχθρικά φερθήκαμε απέναντι στον εαυτό μας και την οικογένειά μας...

Η ελπίδα, η ανθρωπιά και η συμπαράσταση που προέρχονται ακούραστα από εσάς, τόσο με την ηθική σας συμπαράσταση όσο και την έμπρακτη προσφορά σας, είναι πολύτιμα για την ψυχική μας κατάσταση και μας δίνουν δύναμη για να αντιμετωπίσουμε τις συνθήκες της φυλακής. Σας είμαστε ευγνώμονες και έχουμε την απόλυτη ανάγκη να στέκεστε πάντα δίπλα μας».

* * *

Εμείς οι άποροι κρατούμενοι της Δ' Πτέρυγας που δεν έχουμε κανένα δικό μας άνθρωπο να ενδιαφερθεί για μας, ούτε χρήματα για να αγοράσουμε ό,τι μας χρειάζεται, σας νιώθουμε σαν πατέρα μας που μας βοηθάει στη δύσκολη αυτή θέση που βρισκόμαστε. Ένα «ευχαριστώ» δεν είναι αρκετό για να περιγράψει τη χαρά μας και την ανακούφιση που νιώθουμε όχι μόνο από τα δώρα σας που μας στέλνετε, αλλά και για τη σκέψη σας που μας συντροφεύει».

Πηγή: <http://www.diakonia-filakon.gr/frontend/articles.php?cid=132>

- Εναλλακτικά:

«**Ρόλος στον τοίχο**»

1. Ουγκό, Β. (2006). *Η τελευταία ημέρα ενός θανατοποινίτη*. Μτφρ. Α. Βερυκοκάκη. Αθήνα: Νάρκισσος.

2. Ντοστογιέφσκι Φ., *Έγκλημα και τιμωρία*. Στο

<http://www.ebooks4greeks.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B9%CE%BC%CF%89%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%B5%CF%86%CF%83%CE%BA%CE%B9>

3. Ουγκό, Β. *Οι άθλιοι*. (Από διάφορες εκδόσεις). [Υπάρχει και η ομώνυμη κινηματογραφική ταινία για προβολή επιλεγμένων σκηνών].

Βλ. και [http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-](http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B125/668/4445,19925/extras/texts/index_b_03_hugo.html)

[B125/668/4445,19925/extras/texts/index_b_03_hugo.html](http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B125/668/4445,19925/extras/texts/index_b_03_hugo.html) (σχολικό βιβλίο *Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία* (Β' Γενικού Λυκείου – επιλογής):

Βίκτωρος Ουγκώ, *Οι Άθλιοι* (απόσπασμα)

ΣΤ'.

Προτού να ξημερώσει, ο Γιάννης Αγιάννης εξύπνησε.

Ο Γιάννης Αγιάννης γεννήθηκε από φτωχούς γονείς, χωρικούς μιας βορεινής επαρχίας της Γαλλίας.

Παιδί δεν είχε μάθει γράμματα. Άντρας πια έκανε τον κλαδευτή στην πολίχνη Φαβερός.

Ο Γιάννης Αγιάννης είχε χαρακτήρα όχι βέβαια σκυθρωπό αλλά μελαγχολικό, όπως όλοι οι μαλακοί άνθρωποι· οπωσδήποτε πνεύμα κοιμισμένο και άσημο, τουλάχιστον όπως φαινότανε.

Πολύ μικρός ακόμη έχασε τους γονείς του. Η μητέρα του πέθανε από επιλόχιο πυρετό, που δεν τον προσέξανε. Ο πατέρας του, κλαδευτής κι αυτός, σκοτώθηκε πέφτοντας από ένα δέντρο.

Άλλος συγγενής δεν είχε μείνει στο Γιάννη, παρά μια αδελφή μεγαλύτερή του, χήρα μητέρα εφτά παιδιών, αγοριών και κοριτσιών.

Αυτή, όσο ζούσε ο άντρας της είχε τον μικρό της αδελφό στο σπίτι της και τον έτρεφε.

Πέθανε έπειτα ο άντρας της. Το μεγαλύτερο από τα εφτά της παιδιά ήταν οχτώ χρονών το δε μικρότερο ενός χρόνου.

Ο Γιάννης εικοσιπέντε χρονών τότε, αντικατέστησε τον πατέρα και υποστήριξε τώρα κι αυτός την αδελφή του που τον είχε αναθρέψει.

Αυτό δε τόκαμε ο Γιάννης απλούστατα, σαν καθίσαν, αν και κάπως σκυθρωπά.

Τα νιάτα του φτωχού σπαταλιόνταν έτσι σε δουλειές βαριές που πληρωνόντουσαν άσχημα. Δεν ακούστηκε ποτέ νάχε πιάσει στον τόπο καμιά φιλενάδα. Δεν είχε καιρό να φροντίσει γι' αυτό.

Κάθε βράδυ ερχότανε στο σπίτι κουρασμένος κι έτρωγε τη σούπα του χωρίς να λείει λέξη.

Πολλές φορές, καθώς έτρωγε, η αδελφή του έπαιρνε από το πιάτο του την καλύτερη μερίδα του φαγητού, το κομμάτι το κρέας, την καρδιά του λάχανου για να το δώσει σ' ένα απ' τα παιδιά της· αυτός εξακολουθώντας να τρώει σκυφτός επάνω

στο τραπέζι, έχοντας το κεφάλι σχεδόν μέσα στο πιάτο του, και καθώς τα μακριά του μαλλιά πέφτανε γύρω από το πιάτο και σκεπάζανε τα μάτια του φαινότανε σαν μην έβλεπε τίποτα κι άφηνε το πιρούνι της αδελφής του να κάνει τη δουλειά του.

Στη Φαβερόλ, όχι μακριά από το σπιτάκι του Γιάννη, προς τ' αντικρινά του δρομάκου, κατοικούσε μια χωρική, που λεγότανε Μαρία και τα παιδιά της αδελφής του, που συνήθως ήσαν πεινασμένα, πήγαιναν κάποτε σ' αυτήν, ζητούσαν από μέρους της μάνας τους ένα φλιτζάνι γάλα, που τόπιναν έπειτα πίσω από κανένα φράχτη ή δέντρο, αρπάζοντας το φλιτζάνι τόνα από το στόμα του άλλου, με τόση λαιμαργία, ώστε οι μικρές τόριχναν συνήθως στο στήθος τους, κι απάνω στα φορέματά τους.

Η μητέρα θα τα τιμωρούσε αυστηρά, αν εμάθαινε αυτή τους την πονηριά.

Ο Γιάννης, αν και απότομος και μουρμούρης, πλήρωνε πάντα κρυφά από την μητέρα τους, στη Μαρία το γάλα της κι έτσι τα παιδιά εγλίτωναν την τιμωρία.

Την εποχή που κλαδεύονται τα δέντρα, κέρδιζε δεκαοχτώ σολντιά κάθε μέρα· έπειτα κοιτούσε άλλες δουλειές, πότε θεριστής, πότε σκαφτιάς, πότε αγελάρης, πότε χαμάλης.

Έκανε ό,τι μπορούσε.

Δούλευε κι η αδελφή του, μα τί νάκανε αφού είχε εφτά ανήλικα να θρέψει;

Να ένας οικτρός σωρός ψυχών, που τον εκύκλωσε λίγο λίγο η φτώχεια και τον έσφιξε.

Ήρθε και μια βαρυχειμωνιά. Ο Γιάννης έχασε κάθε δουλειά, η οικογένεια στερήθηκε και το ψωμάκι. Έμεινε νηστική κυριολεκτικώς. Εφτά παιδιά!

Ήτανε βράδυ Κυριακής, όταν ο ψωμάς που ήτανε στην πλατεία της εκκλησίας, στη Φαβερόλ, ετοιμαζότανε να πέσει να κοιμηθεί.

Ακούει δυνατό χτύπημα στα τζάμια της βιτρίνας του μαγαζιού του, που προφυλαγότανε από ένα δίχτυ συρμάτινο.

Τρέχει να ιδεί τί έγινε και το μάτι του προφταίνει ένα χέρι που, αφού είχε σπάσει με δυνατή γροθιά και σύρματα και τζάμια, άρπαξε ένα ψωμί.

Τρέχει αμέσως έξω ο ψωμάς, βλέπει τον κλέφτη πούφευγε τρεχάλα.

Τον κυνηγάει, τον πιάνει. Ο κλέφτης είχε ρίξει κάτω το ψωμί, μα το χέρι του ήταν ακόμη καταματωμένο.

Κλέφτης ο Γιάννης Αγιάννης.

Αυτό στα 1795.

Τον πάνε τον Γιάννη στα δικαστήρια εκείνου του καιρού ως «ένοχον κλοπής, διαρρήξεως, διαπραχθείσης νύκτα εις οικίαν κατωκουμένην».

Ο Γιάννης είχε ένα τουφέκι και ήξερε να το μεταχειρίζεται όσο κανένας· έτυχε δε και να τον ιδούνε κάποτε να κυνηγάει στα δάση, όπου, απαγορευότανε το κυνήγι για λόγους δημοσίας ασφαλείας. Αυτό τον έβλαψε πολύ.

Στον τόπο μας, υπάρχει γι' αυτούς τους λαθροθήρας μια βάσιμη πρόληψη. Ο λαθροθήρας έχει με τον ληστή και τον πειρατή συγγένεια πράγματι μεγάλη· υπάρχει όμως πάλι άβυσσος ανάμεσα στους ανθρώπους αυτούς και στους φονιάδες των πόλεων. Ο λαθροθήρας ζει στα δάση· ο ληστής στα βουνά· ο πειρατής στις ακρογιαλιές και στο πέλαγος· οι πολιτείες δε κάνουν τους ανθρώπους ωμότερους, γιατί τους διαφθείρουν οι πολιτείες. Τα βουνά, τα πέλαγα, τα δάση, εξαγριώνουν τα δάση, μεγαλώνοντας τα θηριώδη του ένστικτα, μα πολλές φορές δεν σβήνουν τα ένστικτά του τα φιλόανθρωπα.

Ο Γιάννης Αγιάννης κηρύχθηκε ένοχος.

Ο νόμος ήταν ρητός.

Υπάρχουν στον πολιτισμό μας μερικές τρομερές ώρες· σε στιγμές που ποινικό δικαστήριο σημειώνει ένα ηθικό ναυάγιο. Τί πένθιμη στιγμή, η στιγμή που η κοινωνία, απομακρυνόμενη αποτελείώνει την ανεπανόρθωτη εγκατάλειψη ενός λογικού πλάσματος!

Ο Γιάννης καταδικάστηκε σε πέντε χρονών κάτεργο!

Στις 22 Απριλίου 1796 μαθεύτηκε στο Παρίσι η στο Μοντενόνι νίκη του αρχηγού της γαλλικής στρατιάς της Ιταλίας που τότε λεγότανε Μπουοναπάρτε· την ίδια εκείνη μέρα, στη φυλακή της Βισέτρ, ξετυλίχθηκε μια αλυσίδα, κι ένας από κείνους που δέθηκαν, ήταν ο Γιάννης Αγιάνης.

Κάποιος παλιός δεσμοφύλακας, γέρος ενενηντάρης σήμερα, θυμάται ακόμα καλά τον δυστυχισμένον αυτόν, όταν καταγινόντουσαν να κλείσουνε τα πόδια του στις αλυσίδες, στην αυλή εκείνη της φυλακής.

Καθότανε καταγής, όπως και οι άλλοι κατάδικοι. Φαινότανε να μην καταλαβαίνει τίποτε, από τη θέση του, παρά μόνον πως ήταν φριχτή. Πιθανόν και να διέβλεπε αμυδρά, μέσα στις συγκεχυμένες ιδέες της τελείας άγνοιάς του, το πολύ βαρύ της ποινής του.

Ενώ χτυπούσαν και κάρφωναν στον τοίχο, πίσω απ' το κεφάλι του, τον σιδερένιο κρίκο από τον οποίον κρατιόταν η άκρη της αλυσίδας, αυτός έκλαιγε· τα δάκρυα τον έπνιγαν, του κοβότανε η φωνή· κατόρθωνε δε μόνο να λέει κάθε τόσο:

«Έκανα τον κλαδευτή στη Φαβερόλ...»

Έπειτα δε, βγάζοντας γοερές κραυγές, σήκωνε το δεξί του χέρι και το κατέβαζε επτά φορές, κι όσοι τον έβλεπαν καταλάβαιναν πως ό,τι έκαμε ο άνθρωπος αυτός τόκαμε για να θρέψει και να ντύσει επτά ανήλικα παιδιά.

Τον επήγαν έπειτα στην Τουλόν, όπου βρισκότανε το κάτεργο κι όπου έφτασε ύστερα από οδοιπορία εικοσιεφτά ημερών, καθισμένος μέσα σε κάρο, με την αλυσίδα στο λαιμό.

Στην Τουλόν εφόρεσε την κόκκινη μπλούζα των καταδικών.

Καθετί που υπήρξε η προτερινή του ζωή, έσβησε, κι αυτό το όνομά του ακόμη· γιατί ούτε ως Γιάννη Αγιάνη δεν τον ήξεραν πια στο κάτεργο, αλλ' ως αριθμό 24609.

Τί απέγινε η αδελφή του; Τί απέγιναν τα επτά της παιδιά; Ποιον ενδιέφερε; Τί απογίνονται τα φύλλα ενός κλαριού που κόβεται από τον κορμό;

Η ίδια πάντοτε ιστορία. Οι δυστυχισμένες εκείνες υπάρξεις, πλάσματα του Θεού, μην έχοντας πια ούτε κανένα στήριγμα, ούτε προστάτη, ούτε καταφύγιο, πήγαιναν στην τύχη. Και ποιος ξέρει μάλιστα; Το καθένα ίσως προς διαφορετική διεύθυνση, βυθιζόμενα λίγο λίγο στην παγερή καταχνιά, όπου χάνονται οι μοναχικές υπάρξεις· στο σκοτάδι το ζοφερό, όπου σβήνουν, το ένα ύστερα από το άλλο, τόσα άτυχα κεφάλια, ακολουθώντας το πένθιμο βήμα της ανθρωπότητας.

Φύγανε, παράτησαν τον τόπο τους. Το καμπαναριό του χωριού, που υπήρξε χωριό τους, τα ξέχασε. Ο «μπάρμπας τους ο Γιάννης», ύστερα από μερικών χρόνων κάτεργα, τα ξέχασε κι αυτός. Στην καρδιά του είχε κάποτε ανοιχτή πληγή, αυτήν την διαδέχτηκε ουλή — και να:

Όλον τον καιρό πούμεινε στην Τουλόν, μια φορά μονάχα άκουσε για την αδελφή του· ήτανε νομίζω κατά το τέλος του τέταρτου χρόνου της φυλάκισής του.

Δεν θυμάμαι πια πώς τόμαθε. Κάποιος άνθρωπος, που τις ήξερε στην πατρίδα τους, είχε ιδεί την αδελφή του στο Παρίσι. Έμενε σ' ένα φτωχικό δρόμο σιμά στον Άγιο Σουλπίκιο.

Ένα μονάχα παιδί είχε μαζί της, ένα μικρό αγόρι, το τελευταίο. Πού ήσαν τάλλα έξι; Ίσως να μην ήξερε ούτε εκείνη.

Κάθε πρωί πήγαινε σ' ένα τυπογραφείο, όπου δούλευε διπλώνοντας και συνθέτοντας φύλλα. Έπρεπε να βρίσκεται εκεί από τις έξι το πρωί, το χειμώνα πριν ακόμα φέξει η μέρα.

Στο ίδιο σπίτι όπου βρισκότανε το τυπογραφείο, ήτανε και σχολείο, όπου πήγαινε το μικρό της παιδί, εφτά χρονών τότε. Επειδή όμως στο τυπογραφείο έπρεπε να πηγαίνει στις έξι και το σχολείο άνοιγε στις εφτά, το παιδί περίμενε μια ώρα στην αυλή ως που ν' ανοίξει το σχολείο. Μια ώρα χειμωνιάτικη, μια ώρα νύχτας στο ύπαιθρο.

Δεν ήθελαν να μπαίνει ο μικρός στο τυπογραφείο, γιατί, έλεγαν, τους ενοχλούσε. Πολλές φορές, οι εργάτες που περνούσαν το πρωί έβλεπαν τον μικρούλη καθισμένον στις πέτρες, νυσταγμένον και κάποτε να κοιμάται πάνω στο καλαθάκι του. Όταν έβρεχε, το λυπότανε μια γριά, η θυρωρός, και τόπαιρνε στην κάμαρά της, όπου δεν βρισκότανε τίποτε άλλο παρά ένα φτωχικό κρεβάτι, μια ρόκα και δυο ξύλινες καρέκλες. Και το παιδί κοιμόταν εκεί, σε μια γωνιά, όσο μπορούσε πιο κοντά στη γάτα, για να νιώθει λιγότερο το κρύο.

Στις εφτά άνοιγε το σχολείο και έμπαινε μέσα.

Αυτά είναι όλα όσα είπεν στο Γιάννη μια μέρα· γι' αυτόν υπήρξαν σαν μια στιγμή, σαν μια αστραπή, σαν ένα παράθυρο που ανοίχτηκε ορμητικά στην τύχη των όντων εκείνων, που είχε αγαπήσει· έπειτα δε πάλι κλείστηκαν όλα.

Δεν άκουσε πια γι' αυτούς τίποτα· ποτέ δεν τους ξανάδε, ούτε τους ξανααντάμωσε. Κι ούτε θα ξαναβρεθούν στη συνέχεια της λυπηρής αυτής ιστορίας.

* * *

Κατά τα τέλη του τέταρτου αυτού χρόνου ήρθε και η σειρά του Γιάννη να δραπετεύσει από το κάτεργο, βοηθούμενος απ' τους συντρόφους του, όπως συμβαίνει στον φριχτό εκείνο τόπο.

Εδραπέτευσε.

Περιπλανήθηκε δυο μέρες ελεύθερος στα χωράφια, αν μπορεί να ειπωθεί ελεύθερος ένας άνθρωπος που τον κυνηγούν· ένας άνθρωπος που γυρνάει κάθε στιγμή και κοιτάζει πίσω του· που τρομάζει από τον παραμικρότερο κρότο, που φοβάται τα πάντα, τη σκεπή που καπνίζει, τον διαβάτη που περνάει, τον σκύλο που γαβγίζει, το άλογο που τρέχει, το ρολόι που χτυπάει τις ώρες την ημέρα επειδή βλέπουν τα μάτια, την νύχτα επειδή δεν βλέπουν τα μάτια το δρόμο, το μονοπάτι, το θάμνο, τον ύπνο.

Κατά το βράδυ της δευτέρας μέρας τον έπιασαν.

Τριανταέξι ώρες δεν είχε φάει τίποτα, ούτε είχε κοιμηθεί.

Καταδικάστηκε για τη δραπέτευση αυτή, σε τριετή παράταση της ποινής του. Έγιναν οχτώ τα πέντε χρόνια του κατέργου.

Τον έκτο χρόνο, ήρθε πάλι η σειρά του να δραπετεύσει. Το επεχείρησε, μα δεν το κατόρθωσε.

Όταν διαβάζανε τον κατάλογο, δεν βρέθηκε παρών. Αμέσως εβρόντησε μια κανονιά από το κάτεργο, όπως γίνεται συνήθως, για να πληροφορηθεί ο κόσμος ότι ένας κατάδικος εδραπέτευσε.

Οι νυχτερινές περιπολίες τον ευρήκαν κρυμμένον στο σκάφος ενός πλοίου που βρισκότανε στα σκαριά. Δοκίμασε να τους αντισταθεί. Η θέσις του επεβαρύνθη. Δραπέτευσις και αντίστασις κατά της εξουσίας.

Η πράξις αυτή προβλεπομένη από ειδικό κώδικα, τιμωρήθηκε με πέντε χρόνια ακόμη στο κάτεργο, και στα δυο από αυτά με διπλή αλυσίδα.

Γίνονται δεκατρία χρόνια.

Τον δέκατο χρόνο ξανάρθε η σειρά του· απειράσθη ξανά, απέτυχε ξανά.

Τρία χρόνια για τη νέα αυτή απόπειρα. Γίνονται τα χρόνια δεκάξι.

Τέλος, κατά το δέκατο τρίτο χρόνο, νομίζω απειράσθη και για τελευταία φορά να δραπετεύσει, μα δεν κατόρθωσε τίποτε άλλο παρά να τον πιάσουν ύστερα από τέσσερις ώρες.

Άλλα τρία χρόνια για τις τέσσερις αυτές ώρες, δεκαεπτά χρόνια.

Τον Οκτώβριο του 1815 τέλος απολύθηκε.

Ας σημειωθεί ότι είχε ριχτεί στο κάτεργο στα 1796, επειδή έσπασε ένα τζάμι και άρπαξε ένα ψωμί.

Και μια μικρή παρένθεσις τώρα. Για δεύτερη φορά ο συγγραφεύς αυτού του βιβλίου, μελετώντας το ποινικό ζήτημα και τις τιμωρίες που επιβάλλει ο νόμος, συναντά την κλοπή ενός ψωμιού ως αρχή της καταστροφής.

Μια αγγλική στατιστική πιστοποιεί ότι στο Λονδίνο, σε πέντε κλοπές, οι τέσσερις έχουν αφορμή την πείνα.

Ο Γιάννης Αγιάννης μπήκε στο κάτεργο κλαίγοντας και βαρυγγομώντας· βγήκε τώρα απαθής.

Μπήκε απελπισμένος, βγήκε βλοσυρός.

Τί συνέβη μέσα σ' εκείνη την ψυχή;

Ζ'.

Ας προσπαθήσουμε να το παραστήσουμε με λόγια.

Η κοινωνία πρέπει να τα προσέχει αυτά τα πράγματα, γιατί αυτή η ίδια τα δημιουργεί.

Ο Γιάννης Αγιάννης ήτανε, καθώς είπαμε, άνθρωπος αμόρφωτος· όχι όμως ηλίθιος.

Υπήρχε μέσα του αναμμένη η κοινή φλόγα, η έμφυτη.

Η δυστυχία, που έχει κι αυτή το δικό της το φως, μεγάλωσε το λυκαυγές που υπήρχε στο πνεύμα αυτό.

Κάτω από το ραβδί, απ' τα δεσμά, στη φυλακή, στις αγγαρείες, κάτω από το φλογερό ήλιο του κατέργου, πάνω στο ξύλινο κρεβάτι των καταδίκων εξήτασε τη συνείδησή του κι εσημάτισε σκέψη. Έκαμε ο ίδιος τον εαυτό του δικαστήριο.

Και πρώτα άρχισε ν' ανακρίνει ο ίδιος τον εαυτό του.

Είδε πως δεν ετιμωρήθηκε άδικα· ανεγνώρισε πως δεν ήταν αθώος. Παραδέχθηκε πως είχε κάμει μια αξιόμηπη πράξη, ότι αν ζητούσε εκείνο το ψωμί που είχε αρπάξει, ίσως δεν θα του το αρνιόνταν· ότι, οπωσδήποτε ήτανε προτιμότερο να το περιμένει, είτε από τη ζητιανιά είτε από τη δουλειά, ότι μπορούν ν' απαντήσουν καταφατικά στην ερώτηση: «μπορώ να περιμένω όταν πεινάω;» Ότι αυτός δεν είναι λόγος· ότι, πρώτα πρώτα, είναι σπανιότατο να πεθάνει κανείς από την πείνα· έπειτα, δυστυχώς ή ευτυχώς, ο άνθρωπος είναι έτσι πλασμένος, πότε να υποφέρει πολύν καιρό, να υποφέρει πολύ ψυχικά και σωματικά χωρίς να πεθαίνει· ότι χρειαζότανε λοιπόν υπομονή, ότι αυτό θάτανε το καλύτερο, έστω και για τα φτωχά ανήλικα εκείνα παιδιά· ότι ήτανε τρέλα το να θελήσει αυτός, άρρωστος και δυστυχισμένος άνθρωπος, να πιάσει την κοινωνία ολόκληρη από το λαιμό και να φαντασθεί ότι γλιτώνει κανείς από την φτώχεια με την κλεψιά, ότι οπωσδήποτε είναι πολύ κακή πόρτα για να βγει από τη φτώχεια, η πόρτα από την οποία μπαίνει κανείς στην ατιμία· ότι τέλος έφταιξε.

Έπειτα αναρωτιότανε.

Αν αυτός ήταν ο μόνος φταίχτης στην ιστορία αυτή. Αν πρώτα πρώτα, δεν ήτανε πράγμα σοβαρό το να λείψει δουλειά σ' αυτόν που ήταν δουλευτής· το να λείψει ψωμί σ' αυτόν που ήταν εργατικός. Αν έπειτα αφού το φταίξιμο έγινε κι εξομολογήθηκε, δεν ήταν τιμωρία βαριά και υπερβολική. Αν δεν έκανε μεγαλύτερη κατάχρηση ο νόμος στην ποινή, παρ' όση ο ένοχος στο φταίξιμο. Αν ο ζυγός, με τον οποίον ζυγίζεται το δίκαιο, έχει τις πλάστιγγες ισόρροπες, και δεν είναι βαρύτερη η ζυγαριά όταν μπαίνει το αντίποιο. Αν η επιβάρυνση της ποινής δεν σβήνει το φταίξιμο, κι αν δεν στρέφει το πράγμα προς το αντίθετο μέρος, βάζοντας, στη θέση του εγκλήματος του ενόχου, το έγκλημα του τιμωρού, μεταβάλλοντας τον ένοχο σε θύμα, τον οφειλέτη σε δανειστή, και στρέφοντας οριστικά το δίκαιο μάλλον προς το μέρος εκείνου που το παραβίασε. Αν αυτή η ποινή, που επιβαρύνεται σε κάθε απόπειρα δραπετεύσεως, δεν καταντά στο τέλος κατάχρησης του ισχυροτάτου εις βάρος του ασθενεστερού, έγκλημα της κοινωνίας κατά του ατόμου, έγκλημα που επαναλαμβάνεται κάθε μέρα και που βάσταξε δεκαεννιά χρόνια.

Αναρωτήθηκε αν η ανθρώπινη κοινωνία έχει το δικαίωμα να εξαναγκάζει τα μέλη της να υπομένουν, στη μια περίπτωση την παράλογη απρονοησία της, στην άλλη δε την άσπλαγχνη πρόνοιά της, και να φυλακίζει για πάντα ένα φτωχόν άνθρωπο, ανάμεσα σε μιαν έλλειψή της και σε μιαν υπερβολή της· έλλειψη μεν δουλειάς γι' αυτόν, υπερβολής δε τιμωρίας εναντίον του.

Αν δεν είναι πολύ κακό το να φέρνεται έτσι η κοινωνία προς εκείνα μάλιστα τα μέλη της που τους έτυχε ο μικρότερος κλήρος στην από τύχη γενόμενη μοιρασιά των αγαθών, κι επομένως είναι πιο πολύ άξια επεικειάς.

Σκεπτόμενος αυτά τα ζητήματα και λύνοντάς τα, έκρινε κι αυτός την κοινωνία και την κατεδίκασε.

Την κατεδίκασε σε τί; Στο μίσος του.

Την κατέστησε υπεύθυνη για την τύχη του, και είπε βαθιά στην καρδιά του ότι ίσως δεν θα εδίσταζε μια μέρα να της ζητήσει το λόγο. Είπε βαθιά στην καρδιά του ότι δεν υπήρχε ισορροπία ανάμεσα στη ζημιά που έκαμε αυτός και στη ζημιά που του έκαμαν. Έβγαλε τέλος πάντων το συμπέρασμα ότι η τιμωρία του δεν ήτανε μεν αδικία, αλλ' ήταν βέβαια απανθρωπία.

Ο θυμός μπορεί να είναι τυφλός και παράλογος· συμβαίνει να θυμώσει κανείς χωρίς λόγο· δεν αγανακτεί όμως, παρά όταν έχει κάπως δίκιο. Ο Γιάννης Αγιάννης αισθανότανε μέσα του αγανάκτηση.

Άλλωστε η ανθρώπινη κοινωνία μόνο κακό του είχε προξενήσει· ποτέ δεν είδε από αυτήν άλλο από το οργισμένο της πρόσωπο, που ονομάζοντάς το Δικαιοσύνη της, το δείχνει σ' όσους χτυπάει.

Οι άνθρωποι τον άγγιξαν μόνο για ν' αφήσουν στο κορμί του μώλωπες. Κάθε τους επαφή, ήτανε πληγή σ' αυτόν.

Ποτέ, από τότε που ήτανε παιδί, ούτε από τη μητέρα του την ίδια, ούτε από την αδελφή του, άκουσε λόγο φιλικό, δεν είδε μάτια καλοσύνης.

Από πάθημα σε πάθημα, σχημάτισε σιγά σιγά την πεποίθηση πως η ζωή είναι πόλεμος και πως σ' αυτόν τον πόλεμο αυτός ήτανε νικημένος.

Δεν είχε λοιπόν άλλο όπλο παρά το μίσος του. Αυτό αποφάσισε ν' ακονίσει μέσα στο κάτεργο και να το πάρει μαζί του βγαίνοντας.